

17 ztracených let. Stal se členem redakčních rad mnohých českých i zahraničních odborných časopisů a výkonným redaktorem časopisu „Psychiatrie“ a „Folia ethologica“.

Zdeněk byl obdivovatelem a znalcem díla Karla Čapka. K osudovému setkání s fejetony spisovatele došlo o vánocích 1973 ve vězení na Borech. Svůj literární talent a jasné uvažování podložené úctou k českému jazyku uplatnil po

návratu z vězení jako zakladatel a redaktor „Zpráv Společnosti bratří Čapků“, které byly později doplněny o „Documenta Capkiana“.

Dr. Klein byl vzácným člověkem s přirozenou autoritou a nekompromisním přístupem ke špatnosti a selhání lidského chování. Pro všechny, kteří si ho vážili a měli rádi, je jeho odchod nenahraditelnou ztrátou.

Božena Škvařilová

b. Zprávy z konferencí

Bogomilové – duchovní předchůdci renesance a reformace v Evropě.

Bulharské kulturní a informační středisko, Bratislava 7. – 8. června 2000

Bratislavské Bulharské kulturní a informační středisko po celou dobu své existence dokazuje, že i z minimálního množství prostředků a navzdory mnohým problémům technického rázu lze organizovat vědecké a kulturní akce nezanedbatelné hodnoty. Posledním příkladem takto vydařeného podniku byla červencová konference o bogomilech, na kterou se sjeli účastníci z pěti evropských i mimoevropských zemí.

Konferenci uvedl bulharský vyslanec v Bratislavě, doc. Jani Milčakov, který jako skutečný vědec i v takto protokolárně náročné funkci nalézá čas na další odborné bádání. Vlastní průběh konference byl nesen neobyčejně cenným

a v moderním vědeckém bádání stále nezbytnějším duchem interdisciplinarity, vědomím, že mnohdy i badatelé, jejichž práce s tématem konference souvisí jen okrajově, mohou k této důležité problematice, související s dějinami velké části evropských národů, přinést zajímavé a velmi neotřelé postřehy. Účastníci se tak setkávali se studii historickými a literárně-historickými, uměnovědnými, filozofickými i antropologickými, jejichž tematické prolnutí a vzájemně se doplňující charakter vytvořil atmosféru skutečného duchovního kvasu a v mnohém otevřel pro další výzkumy dosud zcela neznámé badatelské pole. Tento kvas, smí-li použít poetického přirovnání, přitom v mnohém připomínal duchovní střety a mnohostranné hledání spojené právě s tradicí středověkých balkánských bogomilů a s transmisí jejich myšlenek do dalších evropských zemí (albigenští, kataři, paulikiáni, dragovitská větev bogomilů ad.), kde vždy vytvořil významné etické a spirituální alternativy soudobé společnosti a její religiozité.

Velmi zajímavé referáty pronesli badatelé zabývající se textovými rozbory starých bogomilských a pseudobogomilských textů (Interrogatio Iohannis aj.), zvláště pokud se pokusili o jejich propojení s interpretací v Bosně dochovaných kamenných památek zřejmě bogomilského původu (náhrobní kameny, sochy). Tak významný americký bulharista prof. Thomas Butler jednak novými nepřímými důkazy prokázal vzájemnou totožnost tvůrců obou těchto typů pramenů, jednak zdůraznil kryptický charakter bogomilské zbožnosti v období jejich pronásledování. Tento charakter pak v prostředí lidové religiozity nepochybně vedl k rozsáhlému náboženskému synkretismu, v jehož intencích dnes jen těžko odlišujeme texty bogomilské, paulikiánské a dalších dualistických herezí. Prof. Butler však dále ukázal, že takové rozlišení není vždy na místě, že naopak mnohdy zabraňuje pochopení vzájemné souvztažnosti náboženských hnutí, která rostla nejen ze shodného kulturního milieu, ale mnohdy i z těžké kofenů. Opačný přístup uvedl mladý slovenský badatel Mgr. Pavol Haviernik, který se z filozofických pozic pokusil o strukturální odlišení tří rovin dualistického pohledu na svět, zavedl termíny teologický (dva Bozi), archaiologický (dva počátky) a archontský dualismus (dvě mocnosti/říše). Přitom sám archaiologický dualismus se přitom může projevat na úrovni etické (dobro – zlo), ontologické (duch – hmota), temporální (tento – onen svět/čas) a kosmologické. Na základě těchto teoreticky nově postavených kritérií se Haviernik pokusil o teologické rozhraničení jednotlivých dualistických herezí, které sice nepochybně je krokem vpřed v teoretické reflexi problému, na druhou stranu však v sobě skrývá značná rizika

vzhledem ke svrchu uvedenému. Na významné synkretické prvky při konstituci bogomilské teologie a zároveň na nepochybný vliv bogomilů na rané dějiny bulharské pravoslavné církve („Páté“ Nikodémovo evangelium, tzv. Preevangelium Janovo, které byly přejaty do oficiálních bohoslužebných knih) upozornila doc. Anisava Miltenova ale i Dr. Veselin Panajotov, který na tomto fóru prezentoval dosud neidentifikovaný text, pocházející zřejmě z pera bogomilského autora (tzv. Apokryf o zápasu archanděla Michaela s ďáblem).

Z množství dalších referátů stojí za zmínku příspěvek Luby Stojanové, ukazující na soudobou bulharskou literární reflexi bogomilismu. Autor přítomné zprávy referoval o zajímavé, byť zcela okrajové, komunitě paulikiánů v severobulharské etnicky české vesnici Vojvodovo. Tyto paulikiány podle nejnovějších výzkumů zřejmě lze pokládat za jakési, zajisté věroučně značně transformované (od posledních dosud známých bogomilů je odděluje půl tisíce let!), pokračovatele středověkých bogomilů nebo paulikiánů při vědomí překryvu obou těchto náboženských skupin. Někteří z nich po druhé světové válce reemigrovali do Československa do obce Nový Přerov na Mikulovsku.

Účastníci konference, jakkoli tematicky i metodicky mnohostranné, se v závěrečné diskusi shodli na její nepochybné přínosnosti a na nezbytnosti dalšího prohlubování mezioborové spolupráce badatelů z celého světa. Studium bulharského bogomilismu bylo shledáno významným nejen pro sebe samo, ale i z obecnějšího pohledu na lidskou společnost a její mechanismy. Neboť náboženské pronásledování, jakému byli bogomilové, paulikiáni a kataři vystaveni, neskončilo bohužel v jejich době a sou-

časný růst náboženského fundamentalismu v různých částech světa se zdá tento negativní trend spíše stupňovat. Má-li pak můza Clio skutečně být učitelkou života, musíme si vždy znovu připomínat i temné skvrny na vlastních dějinách, aby se nic podobného již nemohlo opakovat. *Zdeněk R. Nešpor*

Setkání českých vystěhovalců a jejich potomků v Mladé Boleslavi

Region Mladá Boleslav náležel k těm oblastem Čech, které v minulosti nejvíce poznamenalo vystěhovalectví. Lidé odcházeli v 18. a zejména 19. století z vesnic a městeček v Pojizeří takřka do celého světa za půdou, za uplatněním v různých řemeslech, do služby i za vzděláním. Potomci některých vystěhovalců se vrátili, jiní zůstali trvale v zahraničí a Českou republiku občas příležitostně navštěvují. Pracovníci Okresního muzea v Mladé Boleslavi se problematikou vystěhovalectví ve své oblasti zabývají, a proto se rozhodli uspořádat ve dnech 23. 6. – 25. 6. 2000 setkání českých vystěhovalců a jejich potomků v České republice – v Mladé Boleslavi.

Ti, kteří mají v živé paměti řídká setkání v nedávné minulosti, do nichž byli účastníci pečlivě vybírání, ocenili, že tohoto setkání se poprvé po více než padesáti letech mohli účastnit všichni vystěhovalci: potomci bývalých náboženských exulantů z let pobělohorských, potomci předků náležejících v minulosti k vystěhovalcům spadajícím do oblasti sociálních migrací za prací, političtí emigranti, kteří opouštěli republiku v letech Mnichova, v roce 1948 a po něm, v roce 1968 a v letech normalizace.

Čtyřdenní setkání pozůstávalo z dvou denního semináře, z vernisáže výstavy o historii krajanů v mladoboleslavském muzeu, ze setkání krajanů s představiteli města a okresu v Domě kultury, ze společenského odpoledne krajanů 24. 6. v Jihočeské restauraci a ze závěrečné exkurze po okrese Mladá Boleslav, která současně byla rozloučením s krajany.

Seminář „Historie vystěhovalectví z českých zemí“ zahájili představitelé okresu, města Mladá Boleslav a muzea v Kulturním středisku Svět 22. 6. 2000 odpoledne za přítomnosti krajanů z USA, Kanady, několika států severní Afriky, SRN, Ukrajiny, Polska, Rumunska, Chorvatska, Švýcarska, Francie, Velké Británie a dalších států. Kromě krajanů se semináře účastnili také historici, etnografové a další badatelé nad problematikou vystěhovalectví z ČR a SR.

První obsáhlý úvodní referát přednesl Dr. Miroslav Rechcíggl, představitel vědecké instituce českých krajanů v USA. Velmi podrobně hovořil o českých přistěhovalcích z českých zemí od nejzazších dob až do vypuknutí revoluce 1848. Tento více než hodinový referát seznámil přítomné se všemi proudy českých vystěhovalců do různých států USA, které bylo možné popsat na základě studia archívních pramenů států USA i ze soukromých archívů vystěhovalců. K nejzajímavějším pasážím náležel náčrt jejich postupu na sociálním žebříčku, rovněž z dostupných archiválií, včetně soukromých sbírek, a pokus o zhodnocení jejich současných pozic v USA,

Ing. Karel Kysilka z ČR ve svém referátu „Emigrace z okresu Polička do USA v 19. století“ popsal charakter migrací a jejich způsob, to vše ze studia místních archívních pramenů a korespondujících pramenů zahraničních.